

3. Moodie, Graeme C. United Kingdom /International higher education: an encyclopedia / edited by Philip G.Altbach. – Garland – New York&London: Garland Publishing Inc., 1991. – 1165с. – С. 825 – 836.

4. Капранова В. А. Сравнительная педагогика. Школа и образование за рубежом : учеб. пособие / В. А. Капранова. – Мн. : Новое знание, 2004. – 222 с.

УДК 378.014.12:316.444.5

І.О. Сандригайло

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С. Макаренка

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У МЕЖАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ

У статті була зроблена спроба надати загальну характеристику академічній мобільності студентів в умовах Болонського процесу на прикладі Франції, країни, яка була одним з ініціаторів процесу створення загальноєвропейського простору вищої освіти.

В статье была сделана попытка дать общую характеристику академической мобильности студентов в условиях Болонского процесса на примере Франции, страны, которая была одним из инициаторов создания общеевропейского пространства высшего образования.

A general description of students academic mobility in the conditions of the Bologna process was done in this article on the example of France, country, which was one of initiators of creation the European higher education area.

Постановка проблеми. Академічній мобільності студентів, викладачів та адміністративного персоналу ВНЗ у межах Болонського процесу надається велике значення. Під академічною мобільністю в європейській вищій освіті розуміють надання можливості студентам, викладачам та адміністративному персоналу ВНЗ “переміщатися” з одного європейського ВНЗ в інший з метою обміну досвідом, отримання нових знань і компетенцій, які неможливо набути за місцем навчання або основної роботи.

У реалізації цих завдань значну роль відіграла саме університетська освіта: “Як і в далекі перші роки їх історії, університети заохочують мобільність серед викладачів і студентів” [1, 58]. Ця установка дістала розвиток у Сумській декларації чотирьох міністрів освіти (Сорбонна, 1998): “Відкритий європейський простір вищої освіти несе незліченні перспективи, безсумнівно, що поважають нашу різноманітність, але й вимагають, з другого боку, постійних зусиль щодо усунення перешкод і створення умов для навчання, які посилять мобільність і зміцнять співпрацю” [2]. Там же наголошується, що “як на першому рівні вищої освіти, так і на другому студентів варто заохочувати проводити щонайменше один семестр в університетах за межами своєї країни. Водночас усе більше

викладачів і дослідників повинні працювати в європейських країнах, крім власної” [2].

У Болонській декларації (1999) академічна мобільність розглядається як один із чинників формування європейського простору вищої освіти. Отже, головне завдання університетського сектора освіти – сприяти академічній мобільності за рахунок подолання перешкод ефективному здійсненню свободи пересування, приділяючи особливу увагу:

- для студентів – доступу до ВНЗ і відповідних послуг;
- для викладачів, дослідників та адміністративного персоналу – “визнанню і підтвердженню періодів, проведених в європейських країнах, з метою наукових досліджень, викладання і перепідготовки, не порушуючи їх статусу і законних прав” [4, 103].

Академічна мобільність, таким чином, дозволяє різним учасникам освітнього процесу досягти певної власної мети і задовольнити низку потреб. Для студентів від’їзд в інший університет передбачає кілька цілей: освоєння нових знань із різних галузей; отримання конкретних специфічних знань; ознайомлення з науковими та освітніми традиціями, які зберігаються і розвиваються в різних установах, регіонах, країнах; ознайомлення з культурою іншого регіону або країни; пошук кращих умов навчання і роботи; прагнення ознайомитися з цікавішими перспективами [3].

Актуальність зазначеної теми визначається кількома обставинами. По-перше, Франція є ініціатором Болонського процесу, а також однією з перших країн, що розпочала реформу своєї вищої школи. По-друге, вища школа Франції є однією з найбільших на європейському континенті – там навчається понад 2200 тис. студентів, щорічно випускається близько 10 тис. докторів наук. По-третє, 19 травня 2005 року Україна приєдналася до Болонського процесу, що викликало необхідність вивчення зарубіжного досвіду реформування вищої школи.

Аналіз актуальних досліджень. Франція – країна, що стояла безпосередньо у витоків Болонського процесу. Перші кроки реформування французької вищої школи були зроблені ще у 1999 р. В процесі дослідження було проаналізовано кілька публікацій з тематики дослідження.

Так, у статті “Реформи вищої освіти Франції” описується сутнісна та змістовна сторони реформування французької системи вищої освіти в межах Болонського процесу, тобто процесу створення загальноєвропейського

простору вищої освіти. Одним із напрямів реформування вищої школи Франції є академічна мобільність студентів.

У статті “Розвиток академічної мобільності студентів Франції в умовах безперервної освіти” подано опис умов становлення та розвитку академічної мобільності студентів Франції в системі безперервної освіти. Значна увага приділяється формуванню єдиного світового освітнього простору через зближення підходів різних країн до організації освіти і процесів навчання своїх громадян, а також через визнання документів про освіту країнами світу. Саме відкритий освітній простір сприятиме академічній мобільності студентів та професорсько-викладацького складу.

У статті “Реалізація принципів Болонської декларації: забезпечення академічної мобільності студентам Франції” здійснюється опис того, як процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер людської діяльності. Франція чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, більш наполегливо працює над забезпеченням академічної мобільності студентів.

І хоча завдяки цим працям були зроблені певні кроки до вивчення досвіду реформування французької вищої школи, цілісне системне бачення академічної мобільності студентів Франції, її реального стану і тенденцій розвитку на сьогодні відсутнє, що не сприяє виробленню раціональних та ефективних шляхів її вирішення.

Мета статті – охарактеризувати академічну мобільність студентів Франції в межах Болонського процесу.

Виклад основного матеріалу. Однією з цілей реформ вищої освіти Франції був розвиток академічної мобільності. У 2002 р. спростилася процедура визнання освіти, отриманої студентом за кордоном. Іноземний студент тепер міг звернутися за визнанням безпосередньо у ВНЗ, минаючи консульство, що було поширено раніше. ВНЗ отримали право самостійно визнавати будь-яку вищу освіту, отриману у приватному або суспільному секторі освіти, у Франції або за кордоном. З метою популяризації французької освіти і залучення іноземних студентів ще у 1998 р. створено агентство “Edufrance”, що має широку мережу представництв за кордоном, а у 2003 р. – агентство національної ради з розвитку міжнародної академічної мобільності студентів [4]. У 2000 р. Франція виступила ініціатором плану дій для забезпечення

мобільності. Заходи щодо розвитку мобільності супроводжувалися збільшенням фінансування: утрічі був збільшений фінансовий пакет схеми “Complement ERASMUS”, створені соціально орієнтовані “гранти з мобільності” (у 2004 – 2005 н. р. – 5000 дев’ятимісячних грантів по 398 євро в місяць, а у 2007 – 2008 н. р. кількість грантів збільшилась майже вдвічі) [5].

Академічна мобільність студентів у Франції в основному ускладнена через організаційні, а не фінансові причини, хоча проблеми, пов’язані з додатковою вартістю навчання за кордоном, можуть бути цілком реальними для деяких студентів. Крім того, не можна вважати за неістотний культурно-мовний бар’єр особливо для тих студентів, які меншою мірою зацікавлені в подорожах до інших європейських країн. Проте створення Національної ради з розвитку міжнародної мобільності студентів та її діяльність, що здійснюється в межах програми національної привабливості, яка була розроблена прем’єр-міністром Франції, привели до усвідомлення цих проблем і вже дозволили прийняти низку стимулюючих заходів, спрямованих на їх усунення.

Узагалі Міністерство національної освіти проводить амбітну політику в галузі вищої освіти з метою збільшення кількості мобільних студентів, особливо за допомогою політики контрактів із ВНЗ, яким автоматично пропонується діяти згідно з цим напрямом. Починаючи з 2000 р., національна схема підтримки студентів у галузі вищої освіти посилювалась такими чинниками:

- збільшенням у три рази фінансового пакета схеми “ERASMUS top-up”: для кращого розвитку студентської академічної мобільності Міністерство освіти ввело у 1989 р. спеціальне фінансування, назване “ERASMUS – додаткове”, оскільки така підтримка означає доповнення до грантів, що надаються схемою ERASMUS Європейського союзу і французьким студентам, відібраним для такого обміну, яке з 2000 р. збільшилось утрічі і на 2003 р. становило 4,5 млн євро, з 2009 по 2013 рр. фінансування програми збільшено майже на 50%;

- створенням “грантів для мобільності”: цей новий, соціально орієнтований вид гранта, створений у 2001 р., призначається студентам, які отримують вищу освіту, за соціальними критеріями і дає змогу виїхати і навчатися за кордоном, особливо в Європі по лінії професійної підготовки. Якщо у 2002 р. було виділено 36000 грантів по 384 євро в місяць, то на 2003 р. планувалося надати 45000 грантів у місяць по 389 євро, що означає збільшення фінансування на 25%, а у 2007–2008 р. майже на 45% [9].

- поступовим розширенням права на отримання соціально

орієнтованих грантів на вищу освіту, які все ще виплачуються під час навчання в Європі; вони даються студентам п'ятих курсів, починаючи з 2002 – 2003 академічних років. Студенти, які отримують соціальні гранти, їх зберігають, якщо виїжджають і продовжують навчатися у країнах-членах Ради Європи, оскільки це навчання приводить до отримання національного вченого ступеня вищої освіти. Цей принцип відображає Європейська угода Ради Європи від 12 грудня 1969 р., підписана і ратифікована Францією 11 вересня 1970 р., яка стосується збереження грантів під час виїзду студентів за кордон для продовження освіти [5].

Загальний підхід до студентів, які знаходяться у скрутному матеріальному положенні, визначає систему грантів, що отримуються з різних програм, дозволяє забезпечити велику академічну мобільність молодих людей скромного достатку і тим самим сприяє демократизації процесу академічної мобільності студентів. Мобільність таких грантів, що забезпечується французьким законодавством, дозволяє підвищити зацікавленість до навчання за кордоном серед студентів.

Основні чинники, які визначають мобільність професорсько-викладацького складу, меншою мірою мають фінансовий характер. Подорожі за кордон і викладання там навіть протягом обмеженого часу також пов'язані з необхідністю надолужувати навчальний матеріал, що часто призводить до виникнення проблем із без того вже жорстким графіком та означає перерву в поточній науковій роботі. Проте в межах угоди між університетами або іншими ВНЗ уже з'явилася можливість розв'язувати багато з цих проблем на основі взаємообміну.

У недавньому минулому для полегшення мобільності викладачів були розширені можливості, що даються професорсько-викладацькому складу та управлінському персоналу, зокрема за допомогою тимчасового відрядження за кордон. Увага до підвищення мобільності викладачів спричинила формування принципу доданої вартості (до 1 року) під час розрахунку вислуги років викладачів-дослідників і старших викладачів, що значно підвищило мобільність у ВНЗ і дослідницьких організаціях держав-членів Європейського співтовариства. Йдеться про те, щоб забезпечити необхідні можливості для професійного і кар'єрного зростання завдяки міжнародному чиннику, який береться до уваги під час управління професійним розвитком [7]. Крім того, кілька ВНЗ вирішили (за рахунок власних коштів, виділених на експлуатаційні

витрати) дати змогу своєму управлінському персоналу скористатися практикою обміну досвідом на міжнародному рівні чи то в межах програм ЄС, чи то в більш загальних межах своєї інституційної міжнародної політики за допомогою підписання угод з іноземними освітніми установами та їх партнерами.

Для іноземних студентів, які навчаються у Франції, призначений широкий вибір грантів: відповідно до цифрових оцінок фінансовий пакет, що надається Міністерством закордонних справ приблизно 23000 претендентам, у рік становить близько 91,5 млн євро, разом із низькою вартістю навчання у французьких університетах [6].

Для надання ефективної допомоги іноземним студентам була створена Національна Рада з розвитку міжнародної академічної мобільності студентів для аналізу існуючого стану і висунення пропозицій щодо його поліпшення. Держава вже розвиває систему окремих інформаційних пунктів, щоб позбавити іноземних студентів багатьох адміністративних турбот; посилена увага до таких студентів в університетах разом з інноваційними акціями, що проводяться, де іноземний студент отримує фінансову підтримку згідно із 4-річним контрактом; нарешті, останнім часом були пом'якшені умови в'їзду і проживання студентів і стажистів, які прибувають з держав-не членів Європейського союзу.

Стратегія допомоги студентам ґрунтується на справжній інформаційній політиці, що формується навколо освітньої пропозиції на національному рівні за участі Агентства "Едуфранс", що склало нещодавно каталог французьких освітніх пропозицій і послуг, так званий "e-France", а також на розвитку у ВНЗ спеціальної освітньої пропозиції для іноземних студентів [8].

Висновки. Франції вдалося в достатньо стислий термін створити адекватну завданням Болонського процесу правову базу. Прозорість ступенів, зіставність дипломів з активною позицією Франції на світовому освітньому ринку зробили її систему вищої освіти більш привабливою, доказом чого є неухильне зростання питомої ваги іноземних студентів (на 0,5–1% у рік), що почалося у 1998 р.

Упровадження реформ здійснюється у Франції в достатньо "м'якій" формі. Зацікавленість реалізацією принципів Болонського процесу, якщо не враховувати переслідуваних ним цілей на європейському рівні, пояснюється, на наш погляд, тим, що для формування єдиної Європи він дає змогу кожній країні здійснювати необхідні зміни, які важко реалізувати лише на національному рівні. Тим самим він генерує необхідний імпульс для інших країн-учасниць

Болонського процесу.

З цієї точки зору приклад Франції має по-справжньому важливе значення. Спочатку болонські принципи створили певне напруження і дещо вивели французьку систему зі стану рівноваги. Таке положення справ мало свою перевагу: воно призвело в рух сили, що залежать як від бажання дійових осіб (освітніх установ і студентів), так і розширюють їх можливості в реалізації освітніх послуг на європейському рівні.

Отже, розглянувши академічну мобільність студентів на прикладі Франції, можна стверджувати, що французька система вищої освіти зробила вагомий внесок у розвиток академічної мобільності студентів ВНЗ.

Україні як країні-учасниці Болонського процесу не завадило б вивчити та проаналізувати методи забезпечення академічної мобільності студентів ВНЗ Франції, щоб, узявши все найкраще із французької системи вищої освіти, забезпечити українським студентам ВНЗ гідний рівень академічної мобільності.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у більш ґрунтовному аналізі академічної мобільності студентів у межах Болонського процесу, у визначенні конкретних шляхів реалізації академічної мобільності в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех В. На шляху до європейського простору вищої освіти / В. Бех // Пам'ять століть. – 2005. – № 2. – С. 57–62.
2. Бринёв Н. С. Академическая мобильность студентов как фактор развития процесса интернационализации образования [Электронный ресурс] / Н. С. Бринёв, Р. А. Чуянов // Ассоциация «Профессионалы за сотрудничество». – 2006. – С. 1 – 2. – Режим доступа к журналу:
<http://www.prof.msu.ru/publ/omsk2/o60.html>.
3. Гуляева Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н. М. Гуляева // матеріали VI щорічної міжнародної конференції [“Розбудова менеджмент-освіти в Україні”], (Дніпропетровськ, 17–19 лют. 2005 р.). – К. : Навч.-метод. центр “Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”, 2005. – С. 76 – 81.
4. Дмитриченко Н. Ф. Болонский процесс: принципы едины, пути реализации различны / Н. Ф. Дмитриченко // Сучасна освіта. – 2007. – № 11. – С. 100 – 111.
5. Зінченко Т. В. Болонський процес і модернізація вищої професійної освіти Австрії / Т. В. Зінченко // Болонський процес в Україні. Проблеми освіти. Вип. 45. – Ч. I. – С. 9–16.
6. Зновенко Л. В. La mobilité académique des étudiants en France: problèmes et perspectives / Л. В. Зновенко // Research on Academic Mobility: An overview, list of researches and bibliography. – The University of Turku, Finland, 2006. – С. 42 – 47.
7. Кудін А. Реалізація в Україні принципів і завдань Болонського процесу: забезпечення мобільності громадян з можливістю їх працевлаштування / А. Кудін // Вища школа. – 2006. – № 1. – С. 27–34.
8. Розина Н. М. Реализация принципов Болонской декларации: обеспечение академической мобильности студентам Франции / Н. М. Розина // Инновации в образовании. – 2005. – № 6. – С. 5 – 20.

9. Сарайкин Д. В. Реформы высшего образования во Франции [Электронный ресурс] / Д. В. Сарайкин. – Режим доступа: www.nsu.ru/sss/docs/history15.doc.

УДК 378.09:63(438)

Ю.О. Соколович-Алтунина

Сумський державний педагогічний університет

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (2005-2009 рр.)

У статті аналізуються процеси реструктуризації вищої освіти в Польщі на початку XXI століття, пов'язані зі вступом країни до Євросоюзу та прийняттям нової редакції Закону про вищу освіту; простежується генеза польської аграрної освіти; здійснюється порівняльний аналіз напрямів навчання в галузі сільського господарства України та Республіки Польща.

В статье анализируются процессы реструктуризации высшего образования в Польше в начале XXI столетия, связанные со вступлением страны в Европейский Союз и принятием новой редакции Закона о высшем образовании; прослеживается генезис польского аграрного образования; осуществляется сравнительный анализ направлений обучения в области сельского хозяйства Украины и Республики Польша.

The author describes the peculiarities of restructurization of higher agrarian education in the Republic of Poland in early 21st century that are closely connected with the country's joining the European Union, gives a short historical account of the genesis of Polish higher agrarian education, offers the comparative analysis of the fields of study in the sphere of agriculture Ukraine and the Republic of Poland.

Постановка проблеми. Аграрна освіта є важливою складовою системи вищої освіти, оскільки вона має сприяти відтворенню кадрового потенціалу сільськогосподарської галузі, забезпечувати високу якість підготовки фахівців, безпосередньо впливати на оптимальне розв'язання проблем агропромислового комплексу, які знаходяться на вістрі економічної політики України. Досвід країн зарубіжжя у цій сфері становить інтерес для дослідників-компаративістів, причому на особливу увагу заслуговує система підготовки фахівців-аграріїв у Польщі, яка відповідає запитам сучасного ринку праці в розвинених європейських країнах. Тому *актуальність* обраної теми не викликає сумнівів.

Аналіз актуальних досліджень. Останнім часом проблеми вищої аграрної освіти в Україні досліджували Л.В. Барановська (2005), Л.Л. Білан (2007), К.О. Богатирьов (2002), М.М. Бондар (2007), С.В. Виговська (2006), О.В. Ключко (2004), Н.І. Кожемякіна (2006), І.В. Ляшенко (2007), О.С. Малюга (2007), Л.І. Новицька (2008), В.І. Свистун (2007),